

(«Громадяни в дії») є Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД). У межах цих нових проектів передбачаються заходи зі сприяння формуванню оптимального законодавчого та стратегічного середовища для діяльності громадянського суспільства відповідно до його потреб та європейських стандартів. Серед першочергових завдань декларується рух до підвищення якості законів, що забезпечують функціонування громадянського суспільства, й посилення спроможності самих НУО забезпечувати ефективне впровадження цих законів та державної політики. З жовтня 2014 р. було налагоджено роботу «гарячої лінії» щодо реєстрації громадських організацій. Зацікавлені особи можуть отримати інформаційну допомогу з питань реєстрації ГО, внесення змін до статутних документів, зміни керівництва чи місцезнаходження організації тощо [9]. 9 грудня 2014 р. УНЦПД провів засідання робочої групи з відновлення роботи Координаційної ради сприяння розвитку громадянського суспільства при Президентові України. Під час роботи було відзначено, що на законодавчому рівні існує багато перешкод для розвитку громадянського суспільства в Україні. Для їх усунення доцільно зробити кроки для відновлення діяльності координаційної платформи, до складу якої слід залучити ряд міністрів та голів комітетів ВР, а також лідерів інститутів громадянського суспільства. У зв'язку з цим було прийнято рішення про підготовку пропозицій з відновлення виконання «Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства», затвердженої у 2012 р. [10].

2.3. Підтримка ОГС міжнародними організаціями в Україні та постсоціалістичних країнах

Розвиток громадянського суспільства транзитних країн в значній мірі перебуває під ідеологічним, організаційним та фінансовим впливом відповідних міжнародних організацій та інших недержавних зарубіжних структур. Події кінця 2013–2014 рр. засвідчили потребу в суттєвій модернізації сфери суспільних відносин для подолання перешкод на шляху євроінтеграційних завдань. За цих обставин суттєвого значення набуває використання підтримки та досвіду зовнішніх партнерів у зміцненні структур громадянського суспільства.

На регіональному рівні провідну роль у наданні допомоги з метою розвитку відіграє Європейський Союз (ЄС). В структурі ЄС діє низка органів, що відповідають за громадянське суспільство та його розвиток як в країнах-членах ЄС, так і за його межами. До них належать

Агенція ЄС з питань покращення умов життя та праці (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Eurofound), Європейський моніторинговий центр змін (European Monitoring Centre on Change, EMCC), Агенція ЄС з дотримання фундаментальних прав людини (European Union Agency for Fundamental Rights). Варто згадати, що, наприклад, участь у роботі Агенції ЄС з дотримання фундаментальних прав людини, створеної 2007 р. на підставі регламенту Ради ЄС, можуть брати країни-кандидати, а також ті країни, що уклали або мають намір укласти угоду про асоціацію з ЄС [11, р. 1-14]. Перелічені структури займаються контролем за дотриманням прав людини, стежать за протидією дискримінації, з'ясовують причини порушення базових прав та свобод людини, розробляють рекомендації щодо їх усунення, взаємодіють з іншими організаціями та їх підрозділами в площині громадянського суспільства [4].

Для міжнародних організацій міждержавного характеру реалізація їх цілей здійснюється за рахунок ресурсів країн-членів та на основі їх спільних зусиль та положень установчих документів об'єднання. Реалії середовища міжнародних відносин можуть вимагати перенесення активності за межі міжнародної організації на іншу країну, їх групу або ж усередину певної держави. У такому разі зусилля світової спільноти або окремих її членів повинні відповідати декільком вимогам.

По-перше, застосування принципу поважання прав людини і основних свобод не повинно входити в конфлікт з іншими загальними принципами міжнародного права, в тому числі такими як суверенна рівність та невтручання у внутрішні справи інших держав, співробітництво між державами, сумлінне виконання міжнародно-правових обов'язків.

По-друге, дії, спрямовані на формування, розвиток та підтримку громадянського суспільства не повинні нав'язуватися ззовні методами різноманітного тиску, оскільки тоді їх ефективність зменшується в рази або набуває відверто протилежного результату.

По-третє, слід враховувати специфіку конкретних країн, співробітництво з якими розглядається, оскільки досвід конфліктів у різних куточках світу впродовж останніх двадцяти років наочно продемонстрував, що дії, ефективні та аргументовані в одних державах, втрачають корисність або ж відверто погіршують ситуацію у інших.

По-четверте, мешканці країн-партнерів повинні чітко усвідомлювати сутність, зміст та призначення дій з підтримки ГО, що пропонуються міжнародними організаціями. Тільки тоді робота світового співтовариства, спільно з урядами третіх країн та їх жителями, буде

приносити позитивний результат та наблизатиме побудову громадянського суспільства там, де воно було на зародковій стадії, сприятиме модернізації та подальшому розвитку, де підвалини були закладені або вже існувало суспільство, яке відповідає визначенню та критеріям громадянського.

Крім міждержавних та наддержавних міжнародних організацій, у світі існує велика кількість об'єднань недержавного характеру. Найвідомішими із них є: «Міжнародна амністія» (Amnesty International), «Лікарі без кордонів», «Репортери без кордонів»; Міжнародна організація із захисту прав людини (Human Right Watch); екологічна «Зелений світ» (Green peace); антикорупційна «Міжнародна прозорість» (Transparency International).

У роки незалежності Україна активно співпрацювала з міжнародними організаціями в багатьох напрямках, включаючи торгівлю, фінансово-кредитну діяльність, соціальну сферу. Пріоритети та акценти співробітництва України з міжнародними організаціями зазнають змін. У 1990-і рр. передусім увага зосереджувалася на інформаційно-освітніх послугах, спрямованих на інформування державних службовців, науковців, педагогів, студентів, політично активних громадян про сутність громадянського суспільства, його роль у житті демократичних держав, місце ринкової економіки у забезпеченні прав та свобод людини. Оскільки всі зазначені складові були новими в житті вітчизняного суспільства, до процесу долучилися навіть непрофільні організації. Як приклад, можемо згадати Міжнародну фінансову корпорацію (є членом Групи Світового банку), яка регулярно організовувала навчальні семінари для представників бізнесу, місцевого самоврядування, вищої школи.

З початком ХХІ ст. акценти почали зміщуватися на вдосконалення та подальший розвиток засад демократичного громадянського суспільства. Головними у взаємодії міжнародних організацій з Україною стали такі:

1) сприяння економічному розвитку країни (МВФ, Група Світового банку, СОТ, ЮНКТАД, ОЕСР);

2) надання допомоги в соціальній площині, включаючи розвиток освіти, науки, охорони здоров'я тощо (ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО, Всесвітня організація охорони здоров'я, Міжнародна організація праці);

3) підтримка інтеграційних намірів (регіональні організації та угруповання, ЄС);

4) військове й безпекове співробітництво (ООН, Рада Безпеки ООН, ОБСЄ, НАТО);

5) громадянське суспільство (Рада Європи, ОБСЄ, громадські об'єднання, неурядові структури та організації, створені за участі національних урядів розвинених країн світу).

Пострадянські держави, які географічно належать до Азії, також співпрацюють з міжнародними організаціями, але розглядають її радше як інструмент, необхідний для поглиблення партнерства з розвинутими країнами світу в інших сферах соціально-економічної активності. Так, у Казахстані за участі Програми Розвитку ООН реалізується ініціатива «Стійкий транспорт міста Алмати» (соціально-екологічне спрямування). USAID окрім гуманітарних програм сприяє розвитку трудового законодавства, проектам з розвитку малого та середнього бізнесу [2]. У Таджикистані програма з мікрокредитування під назвою «Національна асоціація ділових жінок» працює одразу за двома напрямками – розвиток бізнесу та активна робота над подоланням гендерної нерівності, що є досить характерною для азійських країн з ісламським суспільством [3]. У цій державі неурядові та іноземні організації (Caritas, USAID, Act Central Asia), спільно з місцевими структурами, провадять діяльність зі створення та розвитку локальних інститутів, які б у подальшому перебрали на себе функції розвитку громадянського суспільства.

Дещо складніша ситуація з організаціями громадянського суспільства (особливо неурядовими) спостерігається в Білорусі та Російській Федерації. Після проголошення незалежності (1991 р.) Білорусь активно співпрацювала з зарубіжними партнерами. Значна допомога надходила за європейськими програмами TACIS та ін. Однак позитивні зрушення невдовзі були перекреслені внаслідок конфлікту інтересів між владою Білорусі та урядами країн ЄС і США. У зв'язку зі змінами до Конституції Білорусі (1994 р.) держави Заходу відмовились визнати парламентські та президентські вибори в цій країні. Результатом стало погіршення відносин, виключення Білорусі з Ради Європи і низки інших міжнародних організацій.

Російська Федерація активно співпрацювала з багатьма міжнародними інституціями, є членом ОБСЄ, Ради Європи та інших організацій. Однак ускладнення діяльності міжнародних неурядових організацій у Росії шляхом зміни її національного законодавства та часте переведення гуманітарних питань суто в політичну площину перетворили співпрацю в питаннях громадянського суспільства на об'єкт політико-економічного торгу.

Підсумовуючи стан підтримки організацій громадянського суспільства міжнародними організаціями в Україні та пострадянських країнах, доцільно звернути увагу на наступні моменти:

1) співробітництво в питаннях громадянського суспільства є необхідним та об'єктивно мотивованим;

2) Україні необхідно спрямовувати значні зусилля на подолання конфліктних ситуацій та зниження градусу напруги в суспільстві, що можливо тільки за умови належного рівня розвитку та ефективної діяльності громадянського суспільства;

3) міжнародні організації повинні суворо додержуватися норм міжнародного права та внутрішнього законодавства країни перебування з метою унеможливлення розвитку подій за конфронтаційними сценаріями;

4) питання розвитку громадянського суспільства, його ролі у побудові сучасної держави та вдосконалення міжнародного партнерства носять об'єктивний характер і потребують подальших досліджень.

2.4. Система та механізми функціонування ОГС у країнах світу

Завдяки мобільності, мережевій структурі діяльності, актуалізації важливих для суспільства проблем ОГС виступають як механізм політичної, соціальної, економічної взаємодії та водночас як доволі самостійні актори. Специфіка їх діяльності в різних країнах світу залежить значною мірою від ступеня розвитку політичної системи, та, зокрема, політичних відносин як таких. Відмінними рисами їх діяльності є такі показники як ступінь активності організацій, безпосередньо пов'язаний з мотивацією щодо організації громадянської ініціативи, кількість та склад фінансових коштів, що проходять через організації, правова основа та функціональність механізмів цих недержавних акторів.

Структури громадянського суспільства беруть активну участь у конструюванні як інституціонального простору, який об'єднує три сектори суспільної діяльності – державу, бізнес та мережі НУО, так і позаінституціонального простору, який завдяки ціннісному наповненню впливає на моделювання інституціональних структур та відносин.

Криза державного соціального патерналізму в країнах Заходу, зростання тенденцій глобалізації в усьому світі призвели до актуалізації застосування загальноновживаного поняття «некомерційні організації» як до організацій громадянського суспільства, так і до інших фондів, центрів, асоціацій, місій, які, за традиційними уявленнями